

ТАҚРИЗИ

роҳбари илмӣ ба диссертатсияи Давлатзода Муясара Шариф дар мавзуи «Шароитҳои таъшиқ-педагогии таъаққули салоҳиятҳои асосии (калидии) ҳонандагон дар муассисаҳои таҳсилоти иловагии Ҷумҳурии Тоҷикистон» барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои педагогӣ аз рӯи ихтисоси 5.3.9. Назария, методика ва таъшиқи фаъолияти фарҳангӣ-иҷтимоӣ (педагогикаи иҷтимоӣ)

Мазмуни муҳтавои рисолаи илмии унвончуи дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои педагогӣ Давлатзода Муясара Шариф дар мавзуи «Шароитҳои таъшиқ-педагогии таъаққули салоҳиятҳои асосии (калидии) ҳонандагон дар муассисаҳои таҳсилоти иловагии Ҷумҳурии Тоҷикистон» татбиқи талаботҳои «Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи маориф», «Стратегияи миллии рушди Ҷумҳурии Тоҷикистон то соли 2030», «Стратегияи миллии рушди маорифи Ҷумҳурии Тоҷикистон то соли 2030», инчунин «Консепсияи миллии тарбия дар Ҷумҳурии Тоҷикистон», Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи таҳсилоти илlochвагӣ» таҳия ва амалӣ гардидааст.

Мубрамии мавзуи таҳқиқот аз он иборат аст, ки муассисаҳои таҳсилоти иловагӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон яке аз муҳимтарин ҳалқаи низоми тарбияву рушди шахсият ба шумор рафта, имкониятҳои фарох барои таъаққули салоҳиятҳои калидӣ, қобилиятҳои эҷодӣ, малақаҳои иҷтимоӣ ва ҷаҳонбинии муосир фароҳам меоранд. Муҳити таълимии ин муассисаҳо аз рӯи сохтор, фазо, муносибатҳои педагогӣ ва имкониятҳои моддию техникаи худ дорои хусусиятҳои хос буда, ба рушди инфиродии ҳонандагон таъсири ҷиддӣ мерасонад. Таҳлили ин муҳит имкон медиҳад, ки омилҳои қавӣ ва заиф, имкониятҳо ва мушкилоти мавҷуда муайян карда шаванд ва самтҳои тақмилдиҳӣ мушаххас гардад.

Бояд қайд кард, ки низоми таҳсилоти иловагӣ ба кӯдакон имкониятҳои васеъ фароҳам меорад, то ки қобилиятҳои эҷодӣ ва зеҳнии худро дар намудҳои гуногуни фаъолият ва соҳаҳои гуногуни дониш рушд диҳанд. Раванди демократӣ ва инсонпарваронаи рушди маориф дар кишварҳои пасошӯравӣ, аз ҷумла дар Ҷумҳурии Тоҷикистон, имкон дод, ки таҳсилоти иловагӣ ҳамчун фазое маънидод гардад, ки дар он тарбия, омӯзиш ва рушди шахсият дар як раванди ягона ба ҳам пайванд мешавад.

Дар маҷмӯъ, ҳадаф ва вазифаҳои асосии таҳсилоти иловагӣ фароҳам овардани шароити мусоиди таълимӣ ва тарбиявӣ, рушди устувори қобилиятҳои эҷодӣ, зеҳнӣ ва бадеӣ, солимгардонӣ, худмуайянкунии касбӣ ва мутобиқшавии шахсият ба талаботи ҳаёти иҷтимоӣ мебошад. Он ба

ташаккули фарҳанги умумӣ, тарзи тафаккур, малакаҳои муошират, зебоишиносӣ, бадеият ва ҳислатҳои ахлоқии шахс кӯмак мерасонад.

Боиси қайд ҳаст, ки унвонҷӯ Давлатзода Муясара Шариф дар доираи тадқиқот асосҳои назариявии таҳқиқот ба дастовардҳои илми педагогикаи муосири Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи таҳсилоти иловагӣ, назарияи рушди шахсият, равиши фаъолияти таълимӣ-тарбиявӣ, равиши салоҳиятнок, инчунин ба муқаррароти санадҳои меъёрий-ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи маориф таъя менамоянд. Дар таҳқиқот ақидаҳо ва натиҷаҳои илмии олимони ватанӣ оид ба масъалаҳои тарбияи миллӣ, ташаккули фарҳанги этникӣ, рушди арзишҳои миллӣ ва ҳамгироии таҳсилоти умумӣ ва иловагӣ мавриди омӯзиш ва истифода қарор гирифтанд.

Дар раванди татбиқи қисми таҷрибавии пажӯҳиш имкониятҳо ва захираҳои Маркази таҳсилоти иловагии назди Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон низ самаранок истифода шудаанд. Маркази мазкур ҳамчун воҳиди низомсозии фаъолияти муассисаҳои таҳсилоти иловагӣ барои баргузориҳои озмоишҳои педагогӣ, мониторинги сатҳи рушди салоҳиятҳои калидӣ ва татбиқи моделҳои нави ташкилӣ-педагогии таълим ҳамчун пойгоҳи таҷрибавии тадқиқот хизмат намудааст.

Дар асоси таҳлили санадҳои меъёрий, заминаҳои назариявӣ ва натиҷаҳои озмоишҳои педагогии анҷомёфта ба чунин ҳулоса омадан мумкин аст, ки тадқиқоти мазкур дорои аҳаммияти баланди илмӣ ва иҷтимоӣ буда, ба рушди назария ва амалияи тарбияи насли наврас, тақмили низоми таҳсилоти иловагӣ ва баланд бардоштани самаранокии фаъолияти таълимӣ-тарбиявӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон мусоидат менамояд.

Мақсади тадқиқотро муайян ва асоснок намудани шароитҳои ташкилӣ-педагогии самараноки ташаккули салоҳиятҳои асосии (калидии) хонандагон дар муассисаҳои таҳсилоти иловагӣ, баланд бардоштани сифати фаъолияти таълимӣ-тарбиявӣ дар ин муассисаҳо барои мусоидат ба рушди салоҳиятҳои хонандагони муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ ташкил медиҳад.

Барои ноил шудан ба ҳадафи гузошташуда дар чараёни таҳқиқот иҷрои вазифаҳои зерин пешбинӣ мегардад:

1. Таҳлили назариявӣ ва методологии мафҳуми «салоҳиятҳои асосӣ (калидӣ)» ва муайян намудани моҳият, сохтор ва нақши онҳо дар рушди шахсияти хонанда.

2. Омӯзиши ҳолати кунунии таҳсилоти иловагӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ва нақши он дар ташаккули шахсияти хонандагон.

3. Муайян намудани навъҳои асосии салоҳиятҳои асосии (калидӣ)хонандагон ва роҳу воситаҳои ташаккули онҳо дар шароити муассисаҳои таҳсилоти иловагӣ.

4. Омӯзиши таҷрибаи амалии фаъолияти муассисаҳои таҳсилоти иловагӣ оид ба ташаккули салоҳиятҳои калидӣ.

5. Муайян ва асоснок намудани шароитҳои ташкилӣ-педагогӣ, ки ба ташаккули самараноки салоҳиятҳои асосии хонандагон мусоидат менамоянд.

6. Таҳияи амсилаи «Ташаккули салоҳиятҳои асосӣ (калидӣ) бо истифодаи технологияҳои муосир»

7. Арзёбӣ ва таҳлили натиҷаҳои ташаккули салоҳиятҳои асосии (калидӣ) дар чараёни озмоиши ташаккулдиҳанда.

8. Санҷиши таҷрибавии самаранокии пешниҳодҳои таҳияшуда дар фаъолияти якҷанд муассисаҳои таҳсилоти иловагӣ.

Дар боби якум «Асосҳои назариявӣ-методии рушди салоҳиятҳои асосии (калидӣ) хонандагон дар муассисаҳои таҳсилоти иловагии Ҷумҳурии Тоҷикистон» заминаҳои назариявӣ ва педагогии рушди салоҳиятҳои асосии (калидӣ) наврасон дар раванди таълимии муассисаҳои таҳсилоти иловагӣ таҳлил шудааст. Муҳаққиқ хеле бамаврид қайд намудааст, ки Хусусиятҳои давраи наврасӣ пеш аз ҳама бо тағйири ҷойгоҳи кӯдак дар ҷомеа ва гузариши ӯ ба низоми навтари муошират ва муносибатҳо муайян карда мешаванд. Маҳз дар давраи наврасӣ эҳтиёҷи кавӣ ба фаъолияти маърифатӣ ва зехнӣ ба миён меояд. Наврас мехоҳад на танҳо маълумот гирад, балки онро дарк, санҷиш ва ба арзёбӣ табдил диҳад. Ин раванд хусусиятҳои хосеро касб мекунад, ки фаъолияти маърифатӣ гузариши аз раванди қабул ба раванди таҳлил ва фаҳмишро дар бар гирифтааст. Қайд мегардад, ки сарчашмаҳои дониш оила ҳамсолон, омӯзгор, ВАО, муҳит ва ғайраро дар бар мегиранд ва наврас мехоҳад мавқеи шахсии худро нисбат ба атрофиён ва ҳодисаҳо муайян кунад, ки дар ин маврид қобилияти тафаккури абстрактӣ ва шавқ ба саволҳои умумӣ, ҷаҳонӣ афзоиш меёбад.

Дар боби дуюм «Шароитҳои ташкилӣ-педагогии рушди салоҳиятҳои асосии (калидӣ) хонандагони синфҳои 10-11 дар муассисаҳои таҳсилоти иловагӣ» аз ду фасл иборат буда, ба таҳияи асосҳои методӣ, амсилаи педагогӣ ва технологияҳои амалии фароардани шароитҳои педагогӣ дар муассисаҳои таҳсилоти иловагӣ бахшида шудааст. Истифодаи технологияҳои педагогии муосир, аз қабيلي омӯзиши интерактивӣ, усули лоиҳа, корҳои гурӯҳӣ ва бозии нақшҳо дар муассисаҳои таҳсилоти иловагӣ муайян карда шудааст, ки метавонанд рушди салоҳиятҳои

калидиро вусъат бахшад. Ин усулҳо имконият медиҳанд, ки хонандагон дар вазъиятҳои амалӣ дониш ва маҳоратҳои худро озмоиш кунанд.

Омилҳои иҷтимоӣ ва фарҳангӣ дар он зоҳир мешаванд, ки муассисаҳои таҳсилоти иловагӣ дар Тоҷикистон дар муҳити иҷтимоии мушаххас амал мекунанд, ки хусусияти нақши баланд доштани арзишҳои анъанавӣ дар тарбия, талаби афзоидаи ҷомеа ба саводнокии рақамӣ, рушди босуръати муҳити иқтисодӣ ва иҷтимоӣ, таъсири васеи шабакаҳои иҷтимоӣ ба ҷаҳонбинии ҷавонон муайян менамоянд. Ин муҳит ба интихоби самтҳои таҳсилот, шаклҳои фаъолияти таълимӣ ва мотивасияи хонандагон таъсири ҷиддӣ мерасонад. Муассисаҳое, ки тавонистаанд унсурҳои фарҳанги миллий ва технологияҳои муосирро ба ҳам пайваст намоянд, натиҷаҳои беҳтар нишон медиҳанд.

Дар боби сеюм «Санҷиши озмоишӣ-таҷрибавии амсилаи рушди салоҳиятҳои асосии (калидӣ) хонандагон дар муассисаҳои таҳсилоти иловагӣ» озмоиши таҷрибавии раванди ташаккули салоҳиятҳои асосии (калидӣ) дар муассисаҳои таҳсилоти иловагии Ҷумҳурии Тоҷикистон” дида шудааст.

Арзёбии натиҷаҳои таҷрибавӣ ба он равона шуд, ки динамикаи воқеии ташаккули салоҳиятҳои асосии (калидӣ) дар хонандагон муайян гардад ва таъсири усулҳои амалӣ, муҳити педагогӣ ва моделҳои татбиқшуда ба ин раванд дар ҳаҷми илмӣ таҳлил карда шавад. Барои ин мақсад маҷмӯи воситаҳои тадқиқотӣ, аз ҷумла тестҳои таълимӣ, саволномаҳо, мушоҳидаи дарозмуддат, таҳлили лоиҳаҳо ва худбаҳодиҳии хонандагон истифода гардид.

Маълумоти бадастомада нишон дод, ки дар натиҷаи иштирок дар барномаи таҷрибавӣ сатҳи иртибот, ҳамкорӣ, тафаккури интиқодӣ, қобилияти ҳалли масъала ва эҷодкорӣ дар аксари хонандагон беҳбудии назаррас пайдо кардааст. Арзёбии муқоисавии марҳилаҳои «пеш аз таҷриба» ва «пас аз татбиқ» собит намуд, ки истифодаи усулҳои интерактивӣ, фаъолиятҳои амалӣ ва омӯзиши лоиҳавӣ ба афзоиши фаъолиятнокии маърифатӣ ва иҷтимоии хонандагони мусоидат кардааст.

Дар асоси таҳлили равандиноӣ ва педагогика, хусусиятҳои асосии салоҳиятҳои асосии (калидӣ) наврасони муосир муайян карда шуданд. Рушди ин салоҳиятҳо шакли инфиродӣ дошта, ҳар наврас онро бо суръат ва мазмунӣ ҳосил соҳиб мегардад. **Дар хулосаи** диссертатсия натиҷаи корҳои баанҷорсида ва тавсияҳо оварда шудаанд.

Мутобиқати диссертатсия бо шиносномаи ихтисоси илмӣ. Мавзӯ, мундариҷа ва муҳтавои диссертатсия ба шиносномаи ихтисоси илмӣ 5.3.9. Назария ва методикаи ташкили фаъолияти фарҳангӣ-иҷтимоӣ (педагогикаи иҷтимоӣ), аз ҷумла: банди 1 - Проблемаҳои назариявии

педагогикаи иҷтимоӣ, назарияҳо ва концепсияҳо, ҳамкориҳои мутақобилаи муассисаҳои таҳсилоти бо муассисаҳои дигари соҳаи иҷтимоӣ-фарҳангӣ; банди 2 - Методологияи таҳқиқи фаъолияти иҷтимоӣ-педагогӣ, моҳият, сохтор, вазифа, принсипҳои онҳо; моделсозии равандҳои иҷтимоӣ-педагогӣ дар муассисаҳои таълимӣ ва таҳсилоти иловагӣ; банди 5 - Сифати ташкили ҷорабинҳои иҷтимоӣ-педагогӣ» (технология ва усули баҳодихии сифати фаъолияти иҷтимоӣ педагогӣ; меъёрҳо, нишондиҳандаҳои баҳодихии сифати фаъолияти иҷтимоӣ педагогӣ) мувофиқ мебошад.

Саҳми шахсии довталаби дарёфти дараҷаи илмӣ дар иштироки бевоситаи ӯ дар ҳамаи марҳалаҳои таҳқиқот: банақшагари, интиҳоб ва асосноккунии мавзӯ, тартиб додани сохтори рисола, муайян кардани мақсаду вазифа ва объекту предмет, ҷустуҷӯ ва дарёфти адабиёти зарурӣ доир ба мавзӯи таҳқиқот, ҷамъоварӣ ва мураттабсозии натиҷаҳои таҳқиқот ҳамчун додаҳои таҷрибавӣ ва коркарди онҳо, таҳия ва нашри мақолаҳои илмӣ, иштирок дар ҷорабинҳои илмӣ, ҷамъбасти натиҷаҳои бадастомада ва таҳияи диссертатсияи дида мешавад.

Натиҷаҳои асосии таҳқиқоти диссертатсионӣ мазмунӣ асосии таҳқиқотро ифода карда, дар 11 мақолаи илмӣ, ки 5-тоаш дар нашриҳои илмӣ тақризшавандаи феҳристи тавсиянамудаи ҚОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва 7 номгӯй дар маҷмӯаи маводи конференсияҳо ба таъъ расидаанд, инъикоси худро ёфтаанд.

Давлатзода Муясара бо маърузаҳо дар конференсияҳои илмӣ назариявӣ ва ҳисоботҳо дар шӯъбаи шӯъбаи муассисаҳои томақтабӣ, ибтидоӣ, бознигариву тақмили стандарт, барномаҳои таълимӣ ва китобҳои дарсии Пажӯҳишгоҳи рушди маориф ба номи Абдурахмони Ҷомии Академияи таҳсилоти Тоҷикистон баромад намуда, аз натиҷаҳои таҳқиқот мақолаҳои илмиро дар матбуоти ҷумҳурӣ ва берун аз он ҷоп намуданд.

Дар давраи кор унвонҷӯ Давлатзода Муясара худро ҳамчун шахсияти кордону нуктасанҷ, масъулиятнок ва қавиירוда нишон дода, доимо аз болои баланд бардоштани маҳорати касбии худ кӯшиш менамояд. Муносибати инсонӣ ва одоби педагогӣ ба ӯ хос буда, доимо пайи ҷустуҷӯ ва пажӯҳиш аст.

Хулоса, таҳқиқоти Давлатзода Муясара дар мавзӯи «Шароитҳои ташкилӣ-педагогии ташаккули салоҳиятҳои асосӣ (калидии) хонандагон дар муассисаҳои таҳсилоти иловагии Ҷумҳурии Тоҷикистон», кори мустақилона ба итмомрасидаро ифода намуда, дар он ҳалли як масъалаи муҳим, ки барои илм ва амалияи педагогӣ зарур аст, таҳқиқ гардидааст. Рисола ба талаботи Низомномаи намунавӣ оид ба Тартиби додани

дараҷаҳои илмӣ ва унвони илмӣ (дотсент, профессор), Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон №267 аз 30.06.2021 ҷавобгӯ арзёбӣ гардида, барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои педагогӣ аз ихтисоси 5.3.9. Назария, методика ваташкили фаъолияти фарҳангӣ-иҷтимоӣ (педагогикаи иҷтимоӣ) пешниҳод мегардад.

Роҳбари илмӣ:

Доктори илмҳои педагогӣ, профессор
мудири шуъбаи педагогика, психология
ва методикаи таълими Пажӯҳишгоҳи
рушди маориф ба номи Абдурахмони Ҷомии
Академияи таҳсилоти Тоҷикистон

Иматзода
Лутфия Маҳмадулло

Имзои Л.М.Иматзодаро тасдиқ мекунам.

Мудири шуъбаи кадрҳо ва коргузори
Пажӯҳишгоҳи рушди маориф
ба номи Абдурахмони Ҷомии
Академияи таҳсилоти Тоҷикистон

Ҳакимова Х.С.

Суроға: 734024, Ҷумҳурии Тоҷикистон, ш. Душанбе, к. А. Адхамов 11/2.
Тел.: 227 45 25; 227 46 00; e-mail: prmat@maorif.tj.

28.06.2026с.